

Оксана Геннадіївна Чубарь,

канд. екон. наук, доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

88017, Україна, м. Ужгород, вул. Університетська, 14а, каб. 405

e-mail: oksana.chbr@gmail.com;

Степан Васильович Сембер,

канд. екон. наук, доцент, директор

Закарпатський регіональний центр соціально-економічних

і гуманітарних досліджень НАН України

88017, Україна, м. Ужгород, вул. Університетська, 21, каб. 508

e-mail: olga.stepan53@gmail.com;

Тетяна Василівна Матьовка,

канд. екон. наук, науковий співробітник

Закарпатський регіональний центр соціально-економічних

і гуманітарних досліджень НАН України

88017, Україна, м. Ужгород, вул. Університетська, 21, каб. 508

e-mail: rtanyusha17@gmail.com

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙ І «ТРИКУТНИКА ЗНАЇ» НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Розглянуто теоретичні та прикладні аспекти й особливості застосування на регіональному рівні фінансових інструментів підтримки і забезпечення інноваційних процесів. Вибір теми обумовлений необхідністю пошуку джерел фінансових ресурсів для трансферу технологій і комерціалізації інновацій, що набуває в сучасних умовах особливої гостроти, зокрема на мезорівні. Саме на цьому рівні формується та діє реальний «трикутник знань» як рушійна сила інноваційного розвитку, а також забезпечується взаємодія його опорних точок (освіти, науки та бізнесу).

Аналіз і використання результатів оцінок фактичного стану речей у сфері інновацій та функціонування «трикутника знань», виконаних провідними науковцями країни на загальнодержавному рівні, дозволили визначити комплекс проблем, що суттєво обмежують масштаби й інтенсивність розгортання «трикутника знань», не забезпечують глибинних якісних змін як у його опорних точках, так і в каналах комунікацій між ними.

Здійснено огляд застосування в Закарпатській області програмно-цільового методу; надано оцінку діяльності Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) з точки зору можливостей впливу на інноваційні процеси. Виявлено, що інноваційна складова розвитку регіональної економіки найбільшою мірою представлена у Програмі розвитку малого і середнього підприємництва в області на 2017-2018 роки, якою передбачено підтримку інноваційно орієнтованих суб'єктів малого і середнього підприємництва з виокремленням переліку фінансових інструментів і джерел фінансування запланованих заходів інноваційного спрямування. Встановлено, що програми та заходи, які фінансуються за рахунок ресурсів ДФРР, не містять інноваційної складової.

Обґрунтовано, що попри всі переваги програмно-цільового методу, його інноваційне спрямування на регіональному рівні є недостатнім. Єдина комплексна програма (стратегія) інноваційного розвитку з чітким визначенням джерел фінансової підтримки в Закарпатській області на даний час відсутня.

© О. Г. Чубарь, С. В. Сембер, Т. В. Матьовка, 2018

Особливу увагу приділено необхідності розширення фінансового інструментарію підтримки «трикутника знань» за рахунок використання новітніх підходів: краудфандингу, інноваційних платформ, аграрних розписок, ендавментів.

Ключові слова: фінансові інструменти, інноваційна діяльність, «трикутник знань», програми регіонального розвитку, краудфандинг.

JEL: R110, O310.

Фінансове забезпечення виступає одним із найголовніших факторів та передумов розвитку інноваційних процесів і функціонування «трикутника знань». Проблематика пошуку джерел фінансових ресурсів для трансферу технологій і комерціалізації інновацій набуває сьогодні особливої гостроти, зокрема на мезорівні, адже саме на цьому рівні формується та діє реальний «трикутник знань» як рушійна сила інноваційного розвитку, забезпечується взаємодія його опорних точок – освіти, науки та бізнесу (інновацій). Крім того, саме на рівні регіонів здійснюється чітка ідентифікація пріоритетних напрямів економічного розвитку, наприклад, у стратегіях і програмах регіонального розвитку, в межах яких мають розроблятися відповідні інституційно-організаційні механізми та відшукуватися фінансові інструменти забезпечення цих процесів.

У «трикутнику знань» важлива роль виконується однією з опорних точок – «реципієнтами інновацій – бізнесом», у середовищі яких увесь інноваційний процес набуває свого логічного завершення, а саме втілення продуктових, технологічних та управлінсько-організаційних інновацій. У свою чергу, серед реципієнтів інновацій традиційно в Україні провідна роль належить промисловим підприємствам, для яких разом з тим характерний низький, порівняно з європейським і світовим, рівень інноваційної активності, вкрай недостатні масштаби її фінансування та обмеженість інструментів фінансового супроводу.

Вищезазначене передбачає здійснення оцінки діючого інструментарію фінансування, у тому числі застосування традиційного програмно-цільового методу в регіональній інноваційній політиці, а також пошук нових сучасних механізмів, засно-

ваних на світовому та вже існуючому успішному вітчизняному досвіді.

З урахуванням окресленої теми статті набуває актуальності та значимості як у контексті вироблення орієнтирів для регіональних органів влади, так і для головних суб'єктів «трикутника знань» та інноваційних процесів.

Дослідженню різних аспектів функціонування «трикутника знань» присвячено достатньо велику кількість публікацій. Зокрема, в роботах Ю.М. Бажала висвітлюється проблематика інноваційних процесів та знаннєвого трикутника «державна-університети-промисловість», розвивається концепція «потрійної спіралі», в якій головним компонентом виступає «підприємницький університет», що виконує роль локомотива руху від індустріальної до знаннєвої економіки [1]. Л.К. Семів відзначає важливість активного співробітництва університетів і бізнесу, спільної діяльності наукового та університетського середовища, від чого залежить ефективне стимулювання інноваційного розвитку на регіональному рівні [2].

Також слід відзначити дослідження С.С. Слави у складі групи науковців під час виконання проекту «Підтримка трикутника знань у Білорусі, Україні і Молдові» [3; 4], за результатами виконання якого напрацьовано пропозиції зміни існуючих рамкових умов для поліпшення інтеграції досліджень, освіти та інновацій.

Проблеми фінансового супроводу інноваційних процесів на макrorівні досліджують і вітчизняні вчені. У національній доповіді «Інноваційна Україна 2020», підготовленій науковцями НАН України на чолі з академіком В.М. Гейцем [5], окремий розділ присвячено фінансовому забезпеченню інноваційного розвитку. Інші дослідники узагальнюють особливості фінан-

сування інноваційної сфери в розвинених країнах світу [6], а також концентрують увагу на проблемах фінансування інноваційної діяльності на мікрорівні, зокрема, в діяльності великих промислових корпорацій [7]. Бюджетні та податкові стимули інноваційного розвитку висвітлено в публікаціях [8-10], де обґрунтовано важливість спрямування бюджетної політики на стимулювання інноваційного розвитку та визначено конкретні інструменти бюджетного регулювання [8]; наголошено на значимості податкових пільг у зростанні конкурентоспроможності економіки, визначено умови підвищення ефективності функціонування податкових пільг в Україні [9]; запропоновано здійснювати кредитну підтримку інноваційних проектів за рахунок коштів бюджету і банків за зниженими відсотковими ставками, а також застосовувати прискорену амортизацію [10].

Питання управління фінансовими ресурсами на регіональному рівні розглянуто у працях науковців Інституту регіональних досліджень НАН України. Зокрема, у публікації М.А. Козоріз та І.З. Сторонянської [11] зазначено, що фінанси регіону мають концентруватися на розвитку галузей нової економіки, заснованої на знаннях, і в першу чергу направлятися на формування регіональної інноваційної системи, ядром якої стануть інноваційні центри, інжинірингові центри, технопарки. Фінансово-кредитну складову інвестиційної та інноваційної інфраструктури Львівщини висвітлено у праці В.Є. Бербеки [12], який доводить, що важливою складовою фінансового потенціалу регіону у сфері енергозбереження є доходи місцевих бюджетів і кредитні ресурси банків за Програмою енергозбереження для населення; також автор вносить пропозиції для розширення спектру джерел фінансування сфери енергозбереження. В.П. Мікловда, Н.Ю. Кубіній і С.М. Мошак, оцінивши можливості та виявивши обструкції розвитку інноваційного потенціалу Закарпатської області, однією з системних причин, що його гальмують, називають відсутність адекватної фінансо-

вої підтримки, неефективну фіскальну систему та кредитні механізми [13].

Окремо слід відзначити публікації, присвячені різним проблемно-дискусійним аспектам фінансування інноваційного розвитку промисловості. У роботі Ю. Мазур наголошено на важливості застосування податкових стимулів у сфері НДДКР (застосування об'ємного інвестиційного податкового кредиту) задля зростання інвестиційної активності підприємств і прискорення їх інноваційного розвитку в умовах обмеженого бюджетного фінансування промисловості [14]. М.О. Солдак та Л.Л. Шамілева роблять висновок про недовірливість коштів місцевих бюджетів як ресурсу модернізації економіки на інноваційній основі. Натомість вказано на необхідність промисловим підприємствам спиратися на внутрішні ресурси інноваційного зростання, використовуючи переваги та позитивні ефекти від прямих іноземних інвестицій [15].

Незважаючи на велику кількість досліджень і публікацій, присвячених даній проблематиці, потребують подальшого обґрунтування, систематизації та уточнення, з урахуванням особливостей економіки України та її регіонів, підходи до застосування відомих інструментів фінансового забезпечення інноваційних процесів, а також сучасних інноваційних засобів фінансового супроводу «трикутника знань» на мезорівні.

Метою статті є аналіз теоретико-прикладних засад і формулювання практичних рекомендацій щодо вдосконалення та розширення існуючого фінансового інструментарію забезпечення інноваційного розвитку на регіональному рівні в Україні (на прикладі Закарпатської області) з урахуванням традиційних та новітніх підходів.

Вивчення нормативно-законодавчої бази, опрацювання науково-монографічної, методичної літератури, експертних оцінок та узагальнень дозволили зробити висновок про достатньо широкий перелік фінансових інструментів, визначених законодавством країни та призначених для забезпечення й супроводу інноваційної діяльності (ІД). Проте фактичний стан речей у сфері

інновацій, розвитку високотехнологічних сфер вітчизняної економіки, трансферу технологій та функціонування «трикутника знань» доводить протилежне. Фахівцями Національної академії наук України встановлено, що на сьогодні в Україні «... не створено ефективної законодавчої бази та відсутні дієві економічні стимули щодо активізації інноваційної діяльності, зокрема, за рахунок власних коштів підприємств. Фінансуючи інноваційні проекти, приватні інвестори повною мірою беруть на себе всі пов'язані з реалізацією цих проектів ризики, не відчуваючи при цьому підтримки держави (як законодавчої, так і фінансової)» [5]. Напрацьовуючи нові та вдосконалюючи існуючі, в тому числі у світовій практиці, фінансові інструменти забезпечення інноваційної діяльності в Україні в цілому, а також на регіональному рівні зокрема, доцільно враховувати виявлені вітчизняними науковцями проблеми інноваційного сектору, а саме [5]:

фінансові обмеження як головний гальмівний фактор інноваційної діяльності, що пов'язано з нестачею власних фінансових ресурсів у суб'єктів ІД і недоступністю зовнішніх джерел фінансування;

дефіцит власних коштів як основного джерела фінансування ІД, спричинений переважно збитковою діяльністю підприємств промисловості, стагнацією виробництва;

висока вартість кредитних ресурсів – другого за значенням джерела фінансування ІД, що ускладнює їх залучення для фінансування інноваційних проектів, особливо низькорентабельними підприємствами, які потребують технологічної модернізації. Унаслідок цього вони не здатні залучати довгострокові кредити на здійснення інновацій;

державна підтримка ІД у формі прямого фінансування має суттєві бюджетні обмеження та не узгоджена з пріоритетами інноваційного розвитку. Значна частина бюджетних асигнувань надається добувним підприємствам, низько- і середньотехнологічним виробництвам, що не сприяє прогресивним структурним зрушенням;

надання податкових пільг підприємствам, які здійснюють продуктивні та технологічні інновації, є дієвим механізмом впливу держави на прискорення інноваційних процесів. Податкові пільги сприяють освоєнню новітніх технологій і забезпечують мультиплікативні ефекти технологічного розвитку різних галузей економіки, проте частина податкових пільг для підприємств у зв'язку з бюджетними обмеженнями останнім часом скасована;

практика створення та функціонування спеціалізованих державних (комунальних) інноваційних фінансово-кредитних установ в Україні є негативною, що потребує перегляду принципів формування та розвитку цієї форми державної фінансової підтримки ІД суб'єктів господарювання різних форм власності;

домінування механізмів самофінансування ІД й обмеженість зовнішніх джерел залучення коштів призводить до консервації існуючої технологічної структури економіки, не забезпечує перерозподілу фінансових ресурсів у наукомісткі технології, гальмує прогресивні структурні зрушення в національному господарстві, що обумовлює потребу у вдосконаленні механізмів фінансування науково-технологічної та інноваційної діяльності.

Отже, на загальнодержавному рівні проявляється комплекс складних проблем, що суттєво обмежують масштаби й інтенсивність розгортання «трикутника знань», не забезпечують глибинних якісних змін як у його опорних точках, так і в каналах комунікацій між ними.

Слід погодитися з підходами, відповідно до яких саме в регіонах фокусується та реалізується процес створення нових знань, існує адекватна інфраструктура їх акумуляції, подальшого поширення та передачі суб'єктам ІД [11, с. 201]. Трансфер знань і комунікативні зв'язки між опорними точками «трикутника знань» будуть більш ефективними у процесі безпосереднього спілкування між ними порівняно із застосуванням довгих (як у часі, так і в просторі) каналів зв'язку. Інноваційне регіональне середовище визначає не лише рівень роз-

витку конкретного регіону країни, але і міжнародну її конкурентоспроможність загалом. Це означає, що вся сукупність фінансових ресурсів регіону має концентруватися на розвитку галузей нової економіки, заснованої на знаннях.

Відправною точкою-поштовхом для активізації інноваційних процесів на рівні регіону можна вважати усвідомлення керівною, науковою та бізнес-елітою необхідності розвитку економіки на інноваційних засадах. У цьому контексті важливо відзначити, що в Стратегії розвитку Закарпатської області на період до 2020 року, як і в стратегії попереднього періоду, однією із стратегічних цілей визначено формування конкурентоспроможної та інноваційної економіки, в межах якої виокремлено операційну мету «Підтримка інноваційного підприємництва та економіки знань».

Розвиток «трикутника знань» як перманентний процес продукування новачків та їх ефективної реалізації у практичній діяльності, окрім першочергово важливої системи законодавчих, організаційних та управлінських заходів, обов'язково передбачає застосування відповідних фінансових інструментів як макро-, так і мезорівня.

Проте пошук джерел фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності на регіональному рівні пов'язаний із певними обмеженнями, зокрема, з недостатніми обсягами коштів місцевих (регіонального) бюджетів. Програмні підходи в даному випадку залишаються актуальними і дають змогу сконцентрувати недостатню для всіх потенційно важливих заходів ресурсну базу на вирішенні окремих пріоритетних для регіону проблем. У Закарпатській області програмно-цільовий метод застосовується шляхом розробки та виконання цільових регіональних програм за напрямками «Соціальні», «Економічні», «Екологічні».

У 2018 р. у Закарпатській області з обласного бюджету передбачено фінансування 54 програм, у тому числі 34 соціальні, 14 економічних, 6 екологічних, проте лише окремі з них стосуються проблематики інноваційного розвитку соціально-економічної системи (див. таблицю).

Згідно з даними таблиці найбільшою мірою інноваційна складова розвитку регіональної економіки представлена у Програмі розвитку малого і середнього підприємництва в області на 2017-2018 рр. (такі програми розробляються кожні два роки і виконуються в рамках реалізації Стратегії розвитку Закарпатської області на період до 2020 р.). Саме цією Програмою передбачено підтримку інноваційно орієнтованих суб'єктів малого і середнього підприємництва, упровадження інноваційних технологій і «трикутника знань», а також виокремлено перелік фінансових інструментів і джерел фінансування запланованих заходів інноваційного спрямування, серед яких найбільш застосовними є пряме фінансування за рахунок коштів обласного бюджету (в межах відповідних програм), кредитування на пільгових умовах та компенсація відсоткових ставок за кредитами.

Попри всі переваги програмно-цільового методу, його інноваційне спрямування на регіональному рівні є обмеженим – лише 14,8 % програм передбачають розвиток, застосування чи створення нових інноваційних продуктів, послуг, управлінських підходів тощо. Єдиної комплексної програми (стратегії) інноваційного розвитку в Закарпатській області на даний час немає. При розробці та втіленні програм у частині їх фінансового забезпечення домінуючим є акцент на кошти обласного бюджету.

Результати виконання програм у цілому, а також у контексті фінансування заходів інноваційного спрямування є невтішними, оскільки кошти було виділено в основному за Програмою енергоефективності та енергозбереження, що саме по собі є позитивним фактом, однак передбачає лише диверсифікацію видів палива (перехід на твердопаливні котли), заміну віконних систем, а також фінансову підтримку ОСББ. Вказані напрями забезпечують підвищення енергоефективності домогосподарств та комунальної сфери, однак не містять принципових інноваційних рішень, здатних хоча б на середньострокову перспективу посилити позиціонування регіонального бізнесу на ринку інновацій.

Регіональні цільові програми в Закарпатській області у 2018 р., що містять інноваційну складову, та інструменти фінансування¹

№ з/п	Повна назва і напрям реалізації програми	Наявність у програмах структурних підрозділів, напрямів або цілей, пов'язаних з інноваційним розвитком	Передбачені програмою фінансові інструменти / джерела фінансової підтримки	Стан виконання програм / застосування інструментів
1	2	3	4	5
1	Програма енерго-ефективності та енергозбереження Закарпатської області на 2016-2020 роки. Напрямок «Соціальні»	Мета програми: розширення обсягів використання і сфери застосування нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії, використання інноваційних технічних, технологічних, організаційних рішень, створення економічно привабливих умов для інвестиційних проектів у регіоні; оптимізація паливно-енергетичного балансу області за рахунок збільшення частки альтернативних, відновлюваних та місцевих видів енергоресурсів; упровадження енергоефективних проектів, спрямованих на термомодернізацію житлових будинків з метою приведення їх теплотехнічних характеристик до нормативних показників	Відшкодування частини відсоткової ставки за кредитами, отриманими населенням на заходи з енергозбереження, проводиться відповідно до Порядку відшкодування відсотків за кредитами, залученими фізичними особами на впровадження енергозберігаючих заходів	У рамках державної програми «теплі кредити» було задіяно чотири банки «Ощадбанк», «Укргазбанк», «Укресімбанк», «Приватбанк». За час функціонування програми видано: 897 кредитів фізичним особам на твердопаливні котли на загальну суму 17,0 млн грн, зокрема, у 2017 р. – 125 кредитів на суму 3,0 млн грн; 7264 кредити фізичним особам на енергоефективне обладнання та матеріали на загальну суму 169,8 млн грн, зокрема, у 2017 р. – 3202 кредити на суму 82,7 млн грн; 24 кредити ОСББ на загальну суму 2,9 млн грн, зокрема у 2017 р. – 12 кредитів на суму 1,9 млн грн
2	Програма поводження з твердими побутовими відходами у Закарпатській області на 2016-2020 роки. Напрямок «Соціальні»	Один з очікуваних результатів Програми: нові технології щодо роздільного збору, вторинної переробки, компостування, захоронення залишків на екологічно безпечних полігонах	Кошти бюджетів усіх рівнів, у тому числі фонду охорони навколишнього природного середовища; кошти підприємств, залучених у сфері ТПВ; кошти за комунальні послуги від споживачів за збір і вивезення ТПВ, від продажу відходів як вторинної сировини; гранти, кредити міжнародних організацій, благодійні внески; іноземні інвестиції та кошти юридичних і фізичних осіб; кредити міжнародних та вітчизняних фінансово-кредитних установ	У 2016-2017 рр. кошти для впровадження зазначених заходів не виділялись. На 2018 р. передбачено з обласного бюджету 2,0 млн грн для відшкодування витрат, пов'язаних із виготовленням проектно-кошторисної документації для будівництва сміттєпереробного комплексу

1	2	3	4	5
3	Обласна цільова програма «Власний дім» на 2016-2020 роки. Напрямок «Соціальні»	Розвиток інфраструктури села, розвиток особистих селянських господарств, сфери послуг сільського та зеленого туризму, забезпечення участі в інвестиційно-інноваційних проєктах, упровадження енергоефективних та енергозберігаючих технологій із максимальним переходом на енергоносії місцевого та вітчизняного походження (альтернативні види палива)	Надання пільгових (під 3% річних) кредитів індивідуальним забудовникам за рахунок державного та місцевих бюджетів у пропорціях, визначених Кабінетом Міністрів України; залучення різних джерел фінансування на впровадження Програми	У 2017 р. зареєстрована 181 угода щодо надання кредитів на заходи з енергозбереження (заміна вікон) мешканцям сільських населених пунктів, з яких 1 було розірвано з ініціативи позичальника. Профінансовано 168 угод на загальну суму 6,9 млн грн. Очікують реалізації 12 угод обсягом 0,5 млн грн
4	Програма розвитку та підтримки галузі рослинництва в області на 2016-2020 роки. Напрямок «Економічні».	Безпосередньо інноваційної мети не ставиться, проте ряд заходів має інноваційний характер: розвиток органічного землеробства, зростання обсягів виробництва органічної сільськогосподарської продукції та сировини рослинного походження, можливості її реалізації, виходу на міжнародний ринок, а також збільшення кількості впровадження нових екологічних технологій у зерновиробництві, картоплярстві, овочівництві, садівництві, виноградарстві та ягідництві	Кошти обласного бюджету в межах Програми за пріоритетними напрямами; кошти на відшкодування с/г підприємствам до 100% (загальною потребою в коштах 500,0 тис. грн) на витрати, пов'язані із сертифікацією органічних продуктів	Заходи щодо програми за період її дії не фінансувалися
5	Програма розвитку та підтримки тваринництва, птахівництва і бджільництва в області на 2016-2020 роки. Напрямок «Економічні»	Безпосередньо інноваційної мети не ставиться, проте ряд заходів має інноваційний характер: поліпшення стану відтворення поголів'я ВРХ та свиней, молочних, м'ясних якостей худоби і свиней у господарствах усіх форм власності, поліпшення генетичного потенціалу сільськогосподарських тварин	Кошти обласного бюджету в межах Програми для доплат або часткового відшкодування вартості певних видів робіт, закупівлі тварин тощо	Заходи щодо програми за період її дії не фінансувались
6	Програма розвитку туризму і курортів у Закарпатській області на 2016-2020 роки. Напрямок «Економічні»	Безпосередньо інноваційної мети не ставиться, проте ряд заходів має інноваційний характер (для регіону та мікрорівня): обслуговування (переклад мовами країн ЄС, розробка електронних додатків до смартфонів та інших гаджетів), підготовка інформації для туристичних порталів, сайтів тощо	Кошти обласного бюджету в межах Програми для виконання певних видів робіт на рівні регіону, надання пільгових кредитів для започаткування власної справи у сфері сільського туризму	Розробка порталу zaktour.gov.ua – 30,9 тис. грн; підготовка інформації для туристичних порталів – 5,0 тис. грн; переклад статей – 7,0 тис. грн

1	2	3	4	5
7	Програма формування позитивного міжнародного інвестиційного іміджу та залучення іноземних інвестицій у Закарпатську область на 2016-2020 роки. Напрямок «Економічні»	Мета й основні завдання Програми: реалізація заходів щодо інноваційного розвитку промислових підприємств області, в які передбачено залучати іноземні капіталовкладення; стимулювання залучення іноземних інвестицій у наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність	Кошти обласного бюджету в межах Програми для виконання заходів інституційного забезпечення, інформаційної підтримки, залучення інвестицій, реалізації пріоритетних інвестиційних проектів області	Заходи щодо стимулювання залучення іноземних інвестицій в інноваційну діяльність за зазначеною Програмою не фінансувалися
8	Програма розвитку малого і середнього підприємництва в області на 2017-2018 роки. Напрямок «Економічні»	Створення сприятливих умов для розвитку малого і середнього підприємництва, інноваційно-інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва, надання підтримки інноваційно орієнтованим суб'єктам малого і середнього підприємництва; організація засідань у форматі «круглих столів» щодо обговорення конкретних дій, формулювання запитів, розробка й упровадження інновацій, що стосуються діяльності суб'єктів підприємництва; започаткування конкурсу «Кращий підприємець з упровадження інноваційних технологій»; запровадження «трикутника знань» на практиці; створення умов для розвитку ринку ІТ на території Закарпатської області через організацію навчальних заходів (курсів, семінарів, форумів, обговорень тощо) для молоді; організація та проведення конкурсу бізнес-планів і стартапів серед студентів м. Ужгорода та Закарпатської області; організація та проведення маркетингових досліджень з метою визначення потреб на ринку нових технологій, зацікавленості суб'єктів підприємництва у використанні інновацій на виробництві та при наданні послуг; забезпечення роботи і поновлення інформації в розділі «Інноваційна діяльність» на офіційному сайті облдержадміністрації та у ЗМІ	Кошти обласного бюджету в межах Програми надання фінансової поворотної допомоги з обласного бюджету суб'єктам підприємницької діяльності; фінансова підтримка діяльності малих та середніх підприємств через надання поворотної фінансової допомоги на пільгових умовах або через часткове відшкодування з обласного бюджету відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів	У 2017 р. з обласного бюджету виділено 1,0 млн грн для відшкодування відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого і середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проектів. Використано 105,4 тис. грн у зв'язку з незначною кількістю поданих заявок (лише від двох підприємств)

¹ Складено за даними джерела [16].

Слід відзначити, що дві програми з розвитку галузей сільськогосподарського виробництва взагалі не фінансувались. Також не отримала фінансування Програма формування позитивного міжнародного інвестиційного іміджу та залучення іноземних інвестицій у Закарпатську область на 2016-2020 рр. Негативно характеризує інноваційну активність та інноваційний потенціал промислових підприємств області той факт, що з 1 млн грн, виділених за Програмою розвитку малого і середнього підприємництва в області на 2017-2018 рр., використано лише 105,4 тис. грн (трохи більше 10%) через практичну відсутність поданих підприємцями заявок. Отже, програмний метод у регіоні не орієнтований на досягнення інноваційних цілей і є в даному контексті неефективним.

Важливим джерелом фінансування інноваційного розвитку на рівні держави в цілому та її регіонів зокрема може і має стати Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР), який щороку формується у складі загального фонду державного бюджету країни. Створення ДФРР дозволяє здійснювати в Україні фінансування проєктів регіонального розвитку на конкурсній основі та відповідно до регіональних стратегій розвитку і планів заходів щодо їх реалізації.

Згідно із ст. 24-1 Бюджетного кодексу України кошти ДФРР направляються на виконання інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку (у тому числі проєктів співробітництва та добровільного об'єднання територіальних громад), що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів [17]. Аналіз офіційних даних Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства та ДФРР у розрізі сфер реалізації проєктів на території Закарпатської області свідчить про повну відсутність проєктів інноваційного спрямування. Із 1401 проєкту всіх передбачених статусів і

всіх сфер реалізації станом на 10 квітня 2018 р. у напрямі розбудови індустріальних та інноваційних парків у Закарпатській області немає жодного проєкту (для порівняння: в Україні таких проєктів 6 із 13869 од., тобто менше 0,1 %: по одному у Львівській, Житомирській, Черкаській та Чернівецькій областях та два – в Полтавській) [17]. Попри важливу значущість фінансування ДФРР інших заходів та сфер соціальної інфраструктури, можна стверджувати, що така політика є неефективною у стратегічному довгостроковому контексті як на рівні окремих регіонів, так і на рівні держави загалом. Проте об'єктивно сформована ситуація відображає хронічний дефіцит фінансових ресурсів місцевих органів влади, що не дає їм можливості за рахунок поточних доходів фінансувати утримання важливих у соціальному плані об'єктів інфраструктури (шкіл, дошкільних закладів, лікарень, доріг місцевого значення тощо).

Наведені висновки підтверджуються іншими дослідженнями [18], у яких зазначено, що недоліком механізму фінансування регіонального розвитку ДФРР є низький рівень реалізації проєктів і програм інноваційно-інвестиційного спрямування. Особливістю фінансування регіонального розвитку Фондом є соціальна спрямованість більшості проєктів та розв'язання здебільшого поточних проблем адміністративно-територіальних одиниць, що не забезпечує їх економічного зростання в довгостроковій перспективі. Також використання коштів Фонду в основному націлене на фінансування конкретних об'єктів (точкове відновлення інфраструктури), а не галузей у цілому, що обмежує комплексний розвиток громад і регіонів країни [18].

Якісного поліпшення фінансування розвитку регіонів за рахунок коштів ДФРР можна досягти шляхом:

забезпечення на макrorівні дотримання встановлених Бюджетним кодексом України щорічних обсягів ДФРР не менше 1% прогнозованого обсягу доходів загального фонду Державного бюджету України на відповідний бюджетний період [19];

відбору таких інвестиційних проектів і програм, які забезпечують формування «точок зростання», що сприятиме збільшенню місцевого потенціалу, консолідації інноваційних, людських, матеріальних ресурсів адміністративно-територіальних одиниць та активізації міжрегіональної інтеграції [18];

підвищення професійного рівня працівників органів місцевого самоврядування для підготовки якісних, більш інноваційно орієнтованих проектів регіонального розвитку [18; 20];

передбачення відповідальності органів місцевого самоврядування за неповне використання коштів ДФРР із застосуванням відповідних штрафних санкцій [18];

встановлення співвідношення фінансування проектів поточного й інвестиційного (інноваційного) характеру. З огляду на тотальну зношеність інфраструктури та застарілість основних фондів адміністративно-територіальних одиниць, більшість проектів, поданих до Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, спрямовані на подолання поточних проблем органів місцевого самоврядування, що суперечить меті функціонування ДФРР – забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів шляхом фінансування проектів виключно інвестиційного й інноваційного характеру. Саме реалізація інвестиційних проектів, а не фінансування поточних потреб, є визначальною передумовою регіонального розвитку [18];

удосконалення процедури конкурсного відбору проектів з метою обмеження лобістського впливу на прийняття рішень окремими групами чи особами [20].

Відносно новим для України інструментом фінансування інновацій, який можна успішно застосовувати на мікро- та мезорівнях в агропромисловому комплексі, є аграрні розписки. Аграрна розписка – це товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити кошти на визначених у ньому умовах.

Законодавством України передбачено два їх різновиди: товарні аграрні розписки та фінансові аграрні розписки. Фінансова аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за узгодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію у визначеній кількості та якості [21]. Закон України «Про аграрні розписки» ухвалено у 2012 р., а сам інструмент було запроваджено в 2014 р. До початку 2018 р. ним користувалися аграрії восьми областей – Полтавської, Черкаської, Вінницької, Харківської, Хмельницької, Тернопільської, Миколаївської та Сумської. Станом на 22 січня 2018 р. видано 196 розписок на суму понад 1,2 млрд грн. Проте вже з 2018 р. таку можливість мають сільгоспвиробники Закарпатської області, оскільки на Закарпатті відбулося офіційне відкриття проекту ІФС «Аграрні розписки в Україні», який запроваджується спільно з Міністерством аграрної політики та продовольства України і Міністерством юстиції України й поширює дію цього нового інструменту фінансування [22].

На думку одного з керівників Закарпатської ОДА, агропромисловий комплекс області – це не просто бізнес, у якому щорічно формується від 10 до 13% ВВП. Він залучений у різноманітні кластерні проекти і має стати однією із точок інноваційного розвитку. Аграрний сектор відіграє іміджеву роль у просуванні туристичної привабливості регіону і формуванні власної аудиторії споживачів за рахунок виготовлення якісної унікальної продукції. З урахуванням соціально-економічної ролі аграрного сектору держава зобов'язана підтримувати свого сільгоспвиробника через різні фінансово-правові механізми [22].

Мета проекту «Аграрні розписки в Україні» – полегшити доступ до фінансування для малих і середніх виробників. При цьому доступ до такого фінансового механізму можуть мати навіть дрібні виробники: є приклади укладання розписок на кілька тисяч гривень, або тих, які володіють мен-

ше як 20 соток землі. Аграрна розписка фіксує зобов'язання, де заставою виступає тільки майбутній врожай; це угода між сільськогосподарським товаровиробником та кредитором (дистриб'ютором, постачальником ТМЦ, зернотрейдером, банком). Майбутній урожай як застава має спростити доступ до фінансування. Малі та середні сільськогосподарські товаровиробники одержать ефективний інструмент, що сприятиме залученню додаткових фінансових ресурсів за рахунок прозорості відносин із кредитором та здешевлення процедури оформлення порівняно з іншими інструментами. За своєю сутністю фінансова розписка не призначена для залучення коштів, що могли б використовуватися виключно в процесах створення та комерціалізації інновацій, проте її механізм даватиме можливість сільськогосподарським виробникам вивільнити відповідні обсяги фінансових ресурсів задля активізації такої діяльності. Отже, на рівні регіону слід проводити більш активну просвітницьку й інформаційно-роз'яснювальну роботу серед керівників підприємств аграрної сфери, фермерів, малих сільськогосподарських виробників щодо поширення використання вказаного інструменту.

Варто відзначити існування в Україні Платформи Розвитку Інновацій – першої в країні агенції з інкубації та реалізації інноваційних проектів у сфері оборонних технологій, триединою місією якої визнано:

створення інноваційно-інвестиційної інфраструктури, що сприяє технологічному прогресу України;

забезпечення вітчизняних збройних сил новітніми високоефективними засобами оборони та захисту;

підвищення конкурентоспроможності продукції оборонно-промислового комплексу України на міжнародних ринках [23].

Платформа створена у формі державно-приватного партнерства між ДК «Укроборонпром» в особі ДП ДГЗП «Спецтехноекспорт» та приватними інвесторами; вона забезпечує підтримку проекту на всіх етапах розвитку – від ідеї до реалізації готової продукції, у тому числі залучення

фінансових ресурсів для цих цілей. Кращі проекти отримують фінансування та повний супровід реалізації – від створення прототипу до організації серійного виробництва та просування продукції на внутрішньому і міжнародному ринках [23]. Незважаючи на військово-оборонну спрямованість Платформи, її учасниками можуть ставати науковці, дослідники й інженери-конструктори, які є авторами інноваційних розробок в оборонній сфері та потребують комплексного супроводу реалізації власних проектів, а також приватні та стратегічні інвестори, інвестиційні фонди, зацікавлені у фінансуванні високотехнологічних розробок продукції військового та подвійного призначення (медичні технології, техніка зв'язку тощо) [23]. Досвід створення та функціонування таких платформ може бути корисним і для мезорівня, наприклад, для заснування подібних структур інноваційної інфраструктури в регіоні на умовах державно-приватного партнерства з органами регіональної влади в певних стратегічно і пріоритетно важливих сферах економіки Закарпатського регіону (машинобудування, деревообробка), а також у сфері, пов'язаній з великими екологічними ризиками, – переробці та поводженні з твердими побутовими відходами.

Достатньо відомим у світі механізмом залучення фінансових ресурсів у різноманітні програми та проекти є краудфандинг – це спосіб колективного фінансування проектів: гроші на створення нового продукту надходять від зацікавлених людей за винагороду у вигляді безпосередньо пов'язаних із проектом товарів чи послуг [24]. Система винагород є додатковою мотивацією для аудиторії, адже зі збільшенням суми внеску збільшується кількість та якість подарунків. При цьому не можна надавати як бонуси частку в компанії або відсоток коштів від продажу товару, створеного за підсумками проекту. Якщо необхідна автору сума не збирається у заздалегідь визначений термін, то всі гроші повертаються спонсорам. Якщо ж встановлена сума досягнута чи перевищена, то автор отримує кошти для розвитку проекту [24].

Цей механізм дозволяє отримувати фінансування від достатньо великої кількості приватних осіб без участі банків, венчурного капіталу або бірж. Характерною його особливістю є простота та демократичність. Безсумнівним плюсом виступає особиста зацікавленість людини, яка підтримує проєкт. За видом винагороди для спонсора виділяють три моделі краудфандингу: без винагороди (пожертва), нефінансова винагорода (модель кікстартера), фінансова винагорода (модель краудінвестинг).

Найбільш популярними напрямками для краудфандингу є соціальні проєкти, гаджети і винаходи, кіно, відео і музика, інформаційні технології, малий бізнес, мода. Існує кілька найбільш популярних платформ, де можна представити свій проєкт й отримати фінансування ідеї. Краудфандингові платформи — це інтернет-ресурс, на якому реєструють проєкти. Ключові завдання краудфандингу: пошук фінансування, PR, перевірка ідеї на міцність [25].

Найпопулярніші краудфандингові майданчики в Україні — це «Спільнокошт» (створений у 2012 р.), «На старті» (2014 р.) і «Куб» (2016 р.). Перші два майданчики спеціалізуються на творчих (фінансування кіно) і соціальних (освітні програми для дітей) ініціативах. Зокрема, «Спільнокошт» позиціонує себе як інструмент розвитку сильного і відкритого суспільства, через який можна зібрати гроші на проєкт, знайти стартовий капітал для соціального бізнесу, гроші на розробку винаходу, зйомку фільму та ін. Будь-хто може стати співзасновником доброї справи, підтримавши коштами кращі проєкти [26].

Краудфандингова платформа «На старті» передбачає залучення до фінансування проєктів великої кількості людей, зацікавлених у їх реалізації. Таким проєктом може бути книга, фільм, фестиваль, унікальна технологія або програма, інноваційний бізнес чи соціальна ініціатива тощо. Будь-яка цікава та інноваційна ідея може стати реальністю завдяки Na-starte [25].

На третій платформі — КУБ частіше зустрічаються бізнес-проєкти: масштабування виробництва, наймання додаткових

працівників, відкриття нових торгових точок, придбання необхідної с/г техніки, пального, насіння та інших необхідних складових агробізнесу. Прибуток інвесторів з проєктів КУБу чітко диференційований: вклавши 1000 грн, інвестор отримує 230 грн на рік. А за 20 тис грн можна розраховувати на додаткові 4600 грн за 12 місяців. Крім того, всі вклади на цьому майданчику застраховані [24; 25]. У рамках проєкту КУБ "Країна підприємців" реалізується мета допомоги малому та середньому бізнесу країни. Для цього налагоджується активна співпраця з органами місцевої влади та ініціюються проєкти, спрямовані на полегшення кредитних умов (компенсація відсотків за кредитами для бізнесу за рахунок коштів місцевих бюджетів) [27].

У переліку новітніх інноваційних механізмів організаційно-фінансової підтримки в Україні слід відзначити Платформу міських інновацій City Innovation Platform, яка має на меті об'єднання активних міських спільнот, громадян, представників міської влади та інноваційних підприємців для спільного створення інноваційних рішень. Це дієвий механізм для розробки та запуску найкращих інноваційних ідей і проєктів, пов'язаних із технологіями й урбанізмом, креативними ідеями, інноваційними рішеннями та проєктами [28]. Безпосередній механізм платформи не передбачає застосування специфічних чи унікальних інструментів залучення фінансових ресурсів, його призначення — допомога і підтримка у створенні команди, тестуванні проєкту, встановленні контактів із міською владою, знань та консультацій експертів чи менторів. Проте розробка та підготовка якісних, обґрунтованих інноваційних проєктів, у тому числі інфраструктурних для розвитку міст (проєкти розумних міст, некомерційні проєкти), даватиме можливість виходити на ринки фінансових ресурсів та інвестицій через сучасні механізми краудфандингу та ендавменту.

Ендавмент являє собою недоторканий (стабілізаційний) капітал, який може створюватись у фондах розвитку громад задля забезпечення їх функціонування

шляхом відкриття депозитного рахунку, проценти від якого направляються на грантові програми.

У закладах вищої освіти, які виступають однією з опорних точок «трикутника знань» та повинні активно здійснювати наукові дослідження і розробки, сталий фонд (ендавмент) – це сума коштів або вартість іншого майна, призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються закладом вищої освіти з метою здійснення його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою [29].

На Закарпатті досвіду застосування таких сучасних інструментів залучення додаткових фінансових ресурсів для підтримки інноваційної діяльності, якими є краудфандинг, ендавмент, а також різноманітні інноваційні платформи, немає. Їх поширенню перешкоджає недостатня поінформованість потенційних суб'єктів інноваційного процесу і «трикутника знань» про такого роду інструменти, необізнаність та відсутність досвіду їх використання. З іншого боку, спостерігається брак креативних ідей, програм і проектів, недостатній рівень професійної підготовки для їх розробки та належного представлення широкому загалу потенційних інвесторів, здатних вкласти свої кошти в ризиковані проекти.

Висновки. Результати аналізу стану й основних проблем фінансування інноваційної діяльності та «трикутника знань» у Закарпатській області свідчать, що жоден із розглянутих інструментів не забезпечує повноцінного та безперервного потоку фінансових ресурсів, здатного на високому рівні підтримувати процеси розробки і комерціалізації інновацій. Традиційні та достатньо давно відомі інструменти фінансового супроводу, якими є кошти місцевих бюджетів, що використовуються через програмно-цільові механізми, кошти ДФРР, та механізми їх реалізації потребують подальшого вдосконалення. Регіональні програми та проекти, що фінансуються коштом ДФРР, мають переважно

соціально-інфраструктурний характер. Навіть ті з них, що містять інноваційну компоненту, здебільшого передбачають фінансування лише окремих заходів організаційно-технічної та консультативної підтримки; частина регіональних програм взагалі не фінансується через брак коштів. З метою вдосконалення та підвищення ефективності програмно-цільового методу у сфері інновацій доцільно суттєво скоротити кількість програм економічного напрямку і спрямувати обмежені фінансові ресурси в найбільш важливі та пріоритетні сфери (підприємства) регіональної економіки з метою підтримки тих із них, що здатні забезпечити комерціалізацію інновацій. Актуальною є розробка Регіональної стратегії (програми) інноваційного розвитку і підтримки «трикутника знань» з чітким визначенням заходів, обсягів і джерел її фінансування.

Для підвищення ефективності та забезпечення інноваційного спрямування коштів ДФРР доцільно, по-перше, на державному рівні фінансувати цю структуру у передбачених законодавством обсягах; по-друге, регіональним органам влади налагоджувати більш змістовні та результативні контакти з бізнесом, закладами освіти і наукових досліджень з метою розробки та відбору якісних проектів, здатних генерувати різнопланові інновації та викликати мультиплікативне їх розширення в економічній системі регіонів і країни. З цієї метою у структурі існуючих органів державного управління слід виділити підрозділи чи окремих фахівців, що здійснюватимуть комунікаційні зв'язки з опорними точками «трикутника знань», надаватимуть консультативні послуги та рекомендації щодо підготовки, обґрунтування та презентації програм, проектів, стартапів, розробки кошторисно-проектної документації тощо.

Розширення інструментарію залучення фінансових ресурсів на рівні регіону має відбуватися з використанням інноваційних інструментів, серед яких краудфандингові та інноваційні платформи, фонди ендавментів, досвід застосування

яких в Україні вже є, однак не всі регіони, в тому числі Закарпаття, до нього залучені. За таких умов на місцях існує гостра потреба в інформаційному, організаційному та методичному забезпеченні їх використання суб'єктами процесу розробки та комерціалізації інновацій.

Не втрачають актуальності грантові програми (як національні, так і міжнародні), у першу чергу для сфери освіти і наукових досліджень. Надзвичайно важливою та масштабною має бути кредитна підтримка інноваційних заходів і процесів, у тому числі через здешевлення кредитів (компенсацію відсоткових ставок), механізми лізингу. Усі зазначені заходи лише в комплексі здатні забезпечити якщо не прорив, то стабілізацію та визначеність середовища і суб'єктів ІД.

Література

1. Бажал Ю. М. Розвиток інноваційної діяльності у знаньовому трикутнику "держава – університети – промисловість". *Економіка і прогнозування*. 2015. № 1. С. 76-88.
2. Семів Л. К. Співробітництво освіти, науки, бізнесу в реалізації стратегії регіонального розвитку України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 3. С. 455-462. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepsru_2014_3_48 (дата звернення 14.04.2018).
3. Цільова специфікація. Підвищення ефективності функціонування трикутника знань в Україні / Слава С. та ін. *543853-TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-SMHES Fostering the Knowledge Triangle in Belarus, Ukraine and Moldova "Підтримка трикутника знань у Білорусі, Україні і Молдові"*: внутрішні матеріали проекту. Київ: НТУ. 2016. 100 с.
4. Аналіз рамкових умов і взаємодії елементів трикутника знань в Україні / Слава С. та ін. *543853-TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-SMHES Fostering the Knowledge Triangle in Belarus, Ukraine and Moldova "Підтримка трикутника знань у Білорусі, Україні і Молдові"*: внутрішні матеріали проекту. Київ: НТУ. 2015. 102 с.
5. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.
6. Власова І. Особливості фінансування інноваційної сфери в розвинених країнах світу. *Вісник КНТЕУ*. 2009. № 1. С. 36-46.
7. Федорович В.О., Федорович Т.В., Конципко Н.В. Проблемы финансирования инновационной деятельности крупных промышленных корпораций. *Проблемы учёта и финансов*. 2012. № 3 (7). С. 27-34.
8. Кульчицький М. І., Демчишак Н. Б. Бюджетне регулювання інноваційної діяльності в умовах модернізації національної економіки. *Регіональна економіка*. 2015. № 1 (75). С. 115-122.
9. Демчишак Н. Б., Кравець Н.Р. Податкові стимули інноваційного розвитку економіки. *Регіональна економіка*. 2015. № 4 (78). С. 108-114.
10. Буряк П. О. Бюджетно-податкові механізми стимулювання інноваційної діяльності в сучасних умовах. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*: зб. наук. пр. / Луцький національний технічний університет. 2012. Вип. 9 (33). Ч. 4. С. 74-84.
11. Козоріз М. А., Сторонянська І. З. Стратегічні імперативи управління фінансами регіону. *Регіональна економіка*. 2014. № 3. С. 192-204.
12. Бербека В. Є. Фінансово-кредитна складова інвестиційної та інноваційної інфраструктури Львівщини (на прикладі енергозбереження). *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2015. Вип. 2. С. 10-14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepsru_2015_2_4 (дата звернення 12.03.2018).
13. Мікловда В. П., Кубіній Н. Ю., Мошак С. М. Можливості та обструкції розвитку інноваційного потенціалу Закарпаття як фактора регіональної конкурентоспроможності. *Економіка промисловості*. 2015. № 1 (69). С. 31-39. doi: <https://doi.org/10.15407/econindustry2015.01.031>
14. Mazur Yu. O. Tax incentives for R&D in emerging economy conditions: direction of reforms for Ukraine. *Економіка промисловості*. 2017. № 2 (78). С. 61-77.

doi: <https://doi.org/10.15407/econindustry2017.02.061>

15. Soldak M. O., Shamileva L. L. Factors of the industrial regions' development: opportunities for modernization on an innovative basis. *Економіка промисловості*. 2018. № 1 (81). С. 21–43. doi: <https://doi.org/10.15407/econindustry2018.01.021>

16. Закарпатська обласна рада. *Рішення ради*. URL: <http://zakarpat-rada.gov.ua/normativni-dokumenty/rishennya-rady/viisklykannya/> (дата звернення 13.04.2018).

17. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства та ДФРР. *Проекту*. URL: http://dfrr.minregion.gov.ua/Projects-list?PAREA=77&PDIST=0&PYEAR_B=0&PYEAR_E=0&PYEAR=0&PTHEM=0&PZVIT=1&PSTAT=0&SELFGOV=0&PROJTSFERA=30999&PREIT=0&PSUMALL=0 (дата звернення 10.04.2018).

18. Опарін В. М., Пйонтко Н. Б. Державний фонд регіонального розвитку в системі фінансового вирівнювання. *Фінанси України*. 2017. №17. С. 25–42.

19. Пухир С. Т. Державний фонд регіонального розвитку: проблеми та шляхи удосконалення функціонування. *Облік і фінанси*. 2016. № 3. С. 159–165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2016_3_26 (дата звернення 15.04.2018).

20. На що витрачаються кошти Державного фонду регіонального розвитку? URL: <https://www.prostir.ua/?news=na-scho-vytrachayutsya-koshty-derzhavnoho-fondu-rehionalnoho-rozvytku> (дата звернення 16.04.2018).

21. Закон України «Про аграрні розписки» від 06.11.2012 р. № 5479-VI. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5479-17> (дата звернення 16.03.2018).

22. Закарпатським аграріям пропонують нові можливості фінансування. *Закарпатська державна обласна адміністрація*. URL: <http://www.carpathia.gov.ua/povyna/zakarpatським-agrariyam-proponuyut-novi-mozhlyvosti-finansuvannya> (дата звернення 20.03.2018).

23. Платформа розвитку інновацій. URL: <https://ukrinnovate.com/about-us> (дата звернення 04.03.2018).

24. Краудфандинг: популярные площадки и успешные проекты. URL: <https://psm7.com/analytics/kraudfanding-kak-privlech-investicii-i-realizovat-mechtu.html> (дата звернення 05.03.2018).

25. Краудфандингова платформа «На старте». URL: <https://na-starte.com/static/school> (дата звернення 05.03.2018).

26. Спільнокошт – краудфандинг в Україні. *Велика ідея*. URL: <https://biggggidea.com/projects/> (дата звернення 20.03.2018).

27. Програма компенсації відсотків за позиками. *Країна успішного бізнесу*. URL: <https://kub.pb.ua/authority> (дата звернення 21.03.2018).

28. Платформа міських інновацій. URL: <http://cityip.org.ua/> (дата звернення 21.03.2018).

29. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?nreg=1556-18&find=1&text=%E5%ED%E4%E0%E2%EC%E5%ED%F2&x=0&y=0#w11> (дата звернення 21.03.2018).

References

1. Bazhal, Yu. M. (2015). Development of innovative activity in the knowledge triangle “state – university – industry”. *Економіка і прогностування*, 1, pp. 76-88 [in Ukrainian].

2. Semiv, L. K. (2014). Cooperation of education, science, business in implementing the strategy of regional development of Ukraine. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*. Iss. 3. pp. 455-462. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2014_3_48 [in Ukrainian].

3. Slava, S. (2016). Goal specification. Increasing the efficacy of “the knowledge triangle” in Ukraine. 543853-TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-SMHES Fostering the Knowledge Triangle in Belarus, Ukraine and Moldova “Pidtrymka trykutnyka znan u Bilorusi, Ukraini i Moldovi”. *Vnutrishni materialy proektu*. Kyiv: NTU. [in Ukrainian].

4. Slava, S. (2015). Analysis of defining conditions and interaction among the elements of the knowledge triangle in Ukraine. 543853-TEMPUS-1-2013-1-DE-TEMPUS-SMHES Fostering the Knowledge Triangle in Belarus, Ukraine and Moldova “Pidtrymka trykutnyka znan u Bilorusi, Ukraini i Moldovi”. *Vnutrishni materialy proektu*. – Kyiv: NTU. [in Ukrainian].
5. Heets, V. M. (2015). Innovative Ukraine 2020: national report. In V. M. Heets (Ed). Kyiv: NAN Ukrainy. [in Ukrainian].
6. Vlasova, I. (2009). Characteristics of innovative fields financing in developed countries. *Visnyk KNTEU*, (1), pp. 36-46 [in Ukrainian].
7. Fedorovych, V. O., Fedorovych, T. V., & Kontsyenko, N.V. (2012). Difficulties in financing of innovative activities of big corporations. *Problemy uchieta i finansov*, 3 (7), pp. 27-34 [in Russian].
8. Kulchytskyi, M. I. & Demchyshak, N. B. (2015). Budget regulations of innovative activity amid national economy modernization. *Rehionalna ekonomika*. 1 (75), pp. 115-122 [in Ukrainian].
9. Demchyshak, N. B., & Kravets, N.R. (2015). Tax stimuli of economy innovative development. *Rehionalna ekonomika*, 4, pp. 108-114 [in Ukrainian].
10. Buriak, P. O. (2012). Tax-budget mechanisms of innovative activity stimulation in modern conditions. *Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy: zb. nauk. pr. Lutsk National Technical University*, Iss. 9 (33), Pt (4), pp. 74-84 [in Ukrainian].
11. Kozoriz, M. A. & Storoniaska, I. Z. (2014). Strategic imperatives of region's finances management. *Rehionalna ekonomika*. 3, pp. 192-204 [in Ukrainian].
12. Berbeka, V. Ye. (2015). Financial and credit aspect of investment and innovation infrastructure of Lviv region (based on energy conservation). *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*. Iss. 2. pp. 10-14. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2015_2_4 [in Ukrainian].
13. Miklovda, V. P., Kubinii, N. Iu., & Moshak, S. M. (2015). Opportunities and obstructions of innovative potential of Zakarpattia as a factor of regional competitiveness. *Econ. promisl.*, 1(69), pp. 31-39. doi: <https://doi.org/10.15407/econindustry2015.01.031> [in Ukrainian].
14. Mazur, Yu. O. (2017). Tax incentives for R&D in emerging economy conditions: direction of reforms for Ukraine. *Econ. promisl.*, 2(78), pp. 61-77. doi: <https://doi.org/10.15407/econindustry2017.02.061>
15. Soldak, M. O., & Shamileva, L. L. (2018). Factors of the industrial regions' development: opportunities for modernization on an innovative basis. *Econ. promisl.*, 1 (81), pp. 21-43. doi: <https://doi.org/10.15407/econindustry2018.01.021>
16. Zakarpattia regional council. *Council decisions*. Retrieved from <http://zakarpattara.gov.ua/normatyvni-dokumenty/rishennya-rady/vii-sklykannya/> [in Ukrainian].
17. Ministry of regional development, construction and public works and DFRR. *Projects*. Retrieved from http://dfrr.minregion.gov.ua/Projects-list?PAREA=77&PDIST=0&PYEAR_B=0&PYEAR_E=0&PYEAR=0&PTHEM=0&PZVIT=1&PSTAT=0&SELF GOV=0&PROJTSFERA=30999&PREIT=0&PSUMALL=0 [in Ukrainian].
18. Oparin, V. M., & Piontko, N. B. (2017). State fund of regional development in the system of financial equilibrium. *Finansy Ukrainy*, 17, pp. 25-42 [in Ukrainian].
19. Pukhyr, S. T. (2016). The State fund of regional development: problems and ways to improve the functioning. *Oblik i finansy*, 3, pp. 159-165. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2016_3_26 [in Ukrainian].
20. How is money from the State fund of regional development spent? *Hromadskyi prostr.* Retrieved from <https://www.prostr.ua/?news=na-scho-vytrachayutsya-koshty-derzhavnoho-fondu-rehionalnoho-rozvytku> [in Ukrainian].
21. *Verkhovna Rada Ukrainy* (2012). Law of Ukraine: About agrarian instructions of November, 06, № 5479-VI. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5479-17> [in Ukrainian].
22. New financial opportunities for farmers of Zakarpattia. *Zakarpatska*

derzhavna oblasna administratsiya. Retrieved from: <http://www.carpathia.gov.ua/novyna/zakarpatskym-agrariyam-proponuyut-novi-mozhlyvosti-finansuvannya> [in Ukrainian].

23. Innovation development platform. Retrieved from <https://ukrinnovate.com/about-us> [in Ukrainian].

24. Crowdfunding: popular platforms and successful projects. Retrieved from <https://psm7.com/analytics/kraudfanding-kak-privlech-investicii-i-realizovat-mechtu.html> [in Russian].

25. Crowdfunding platform «Na-starte». Retrieved from <https://na-starte.com/static/school> [in Ukrainian].

26. Spilnokosht – crowdfunding in Ukraine. *Big idea*. Retrieved from

<https://bigggidea.com/projects/> [in Ukrainian].

27. Interests on loans remuneration program. *Krayina uspishnoho biznesu*. Retrieved from <https://kub.pb.ua/authority> (Last accessed 21.03.2018) [in Ukrainian].

28. Cities innovation platform. Retrieved from <http://cityip.org.ua/> [in Ukrainian].

Verkhovna Rada Ukrainy (2014). Law of Ukraine: About higher education of July, 01, № 1556-VII. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18?nreg=1556-18&find=1&text=%E5%ED%E4%E0%E2%EC%E5%ED%F2&x=0&y=0#w11> [in Ukrainian].

Оксана Геннадиевна Чубарь,

канд. экон. наук, доцент

ГВУЗ «Ужгородский национальный университет»

88017, Украина, г. Ужгород, ул. Университетская, 14а, каб. 405

e-mail: oksana.chbr@gmail.com;

Степан Васильевич Сембер,

канд. экон. наук, доцент, директор

Закарпатский региональный центр социально-экономических и гуманитарных исследований НАН Украины

88017, Украина, г. Ужгород, ул. Университетская, 21, каб. 508

e-mail: olga.stepan53@gmail.com;

Татьяна Васильевна Матевка,

канд. экон. наук, научный сотрудник

Закарпатский региональный центр социально-экономических и гуманитарных исследований НАН Украины

88017, Украина, г. Ужгород, ул. Университетская, 21, каб. 508

e-mail: rtanyusha17@gmail.com

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНСТРУМЕНТАРИЯ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИЙ И «ТРЕУГОЛЬНИКА ЗНАНИЙ» НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

Рассмотрены теоретические и прикладные аспекты и особенности применения на региональном уровне финансовых инструментов поддержки и обеспечения инновационных процессов. Выбор темы обусловлен необходимостью поиска источников финансовых ресурсов для трансфера технологий и коммерциализации инноваций, что приобретает в современных условиях особую остроту, в частности на мезоуровне. Именно на этом уровне формируется и действует реальный «треугольник знаний» как движущая сила инновационного развития, а также обеспечивается взаимодействие его опорных точек (образования, науки и бизнеса).

Анализ и использование результатов оценок фактического положения вещей в сфере инноваций и функционирования «треугольника знаний», выполненных ведущими учеными страны на общегосударственном уровне, позволили выделить комплекс проблем, которые существенно ограничивают масштабы и интенсивность развития «треугольника знаний».

из-за которых становится трудно обеспечить глубинные качественные изменения как в его опорных точках, так и в каналах коммуникаций между ними.

Выполнен обзор применения в Закарпатской области программно-целевого метода, а также дана оценка деятельности Государственного фонда регионального развития (ГФРР) с точки зрения возможностей влияния на инновационные процессы. Выявлено, что инновационная составляющая развития региональной экономики в наибольшей степени представлена в Программе развития малого и среднего предпринимательства в области на 2017-2018 годы, которой предусмотрена поддержка инновационно ориентированных субъектов малого и среднего предпринимательства с выделением перечня финансовых инструментов и источников финансирования запланированных мероприятий инновационного направления. Установлено, что программы и мероприятия, финансируемые за счет ресурсов ГФРР, не содержат инновационной составляющей.

Обосновано, что, несмотря на все преимущества программно-целевого метода, его инновационная направленность на региональном уровне недостаточна. Единая комплексная программа (или стратегия) инновационного развития с четким определением источников финансовой поддержки в Закарпатской области в настоящее время отсутствует.

Особое внимание уделено необходимости расширения финансового инструментария поддержки «треугольника знаний» за счет использования современных подходов: краудфандинга, инновационных платформ, аграрных расписок, эндаументов.

Ключевые слова: финансовые инструменты, инновационная деятельность, «треугольник знаний», программы регионального развития, краудфандинг.

JEL: R110, O310

Oksana Hennadiivna Chubar,

PhD in Economics, Associate Professor

Uzhgorod National University

88017, Ukraine, Uzhgorod,

14a Universytetska str., office 405

e-mail: oksana.chbr@gmail.com;

Stepan Vasylyovych Sember,

PhD in Economics, Associate Professor

Zakarpattia Regional Centre for Socio-Economic

Humanitarian Research of the NAS of Ukraine, director

88017, Ukraine, Uzhgorod, 21 Universytetska str., office 508

e-mail: olga.stepan53@gmail.com;

Tetyana Vasylivna Matyovka,

PhD in Economics, research worker

Zakarpattia Regional Centre for Socio-Economic

Humanitarian Research of the NAS of Ukraine

88017, Ukraine, Uzhgorod, 21 Universytetska str., office 508

e-mail: rtanyusha17@gmail.com

TOOLS FOR INNOVATIONS AND "KNOWLEDGE TRIANGLE" FINANCIAL BACKUP IMPROVEMENTS ON A REGIONAL LEVEL

The paper covers theoretical and practical aspects and features of implementation of financial instruments of innovative processes support. Topic selection was dictated by the need to find financial resources for technology transfer and innovation commercialization, which become especially urgent nowadays on mezolevel in particular. Right at this level a real "knowledge triangle" works as a driving force of an innovation development and its pivots interact (education, science and business (innovation)).

Analysis of actual results of current conditions in the sphere of innovations and functioning of “knowledge triangle”, conducted by leading scholars on a state level, allowed to outline the problems that greatly limit the scale and intensity of “knowledge triangle”, due to which it is hard to provide any major qualitative changes in its pivots and communication links between them.

Authors explore the implementation of program-targeted method in Zakarpattya, as well as provide the assessment of State fund of regional development (SFRD) activity from the standpoint of its potential impacts on innovative processes. It was concluded, that the innovative aspect of regional economy development is presented in the Program for small and middle businesses development on 2017-2018, which is aimed on innovation-oriented small and medium businesses support with emphasis on financial instruments and financial resources for the planned measures in innovative direction. Program and measures, funded by SFRD, include no innovative aspect.

Despite all the advantages of the program-targeted method, its innovative aspect is very limited on a regional level. Currently there is no integrated program or strategy of innovative development with clearly defined sources of financing in Zakarpattya.

Special attention is paid to the necessity to expand the set of financial instruments of “knowledge triangle” support by means of up-to-date approaches: crowdfunding, innovation platforms, agrarian receipts and endowment.

Keywords: financial instruments, innovative activity, “knowledge triangle”, program of regional development, crowdfunding.

JEL: R110, O310

Формати цитування:

Чубарь О. Г., Сембер С. В., Матьовка Т. В. Удосконалення інструментарію фінансового забезпечення інновацій і «трикутника знань» на регіональному рівні. *Економіка промисловості*. 2018. № 2 (82). С. 5-23. doi: <http://doi.org/10.15407/econindustry2018.02.005>

Chubar, O. H., Sember, S. V., & Matyovka, T. V. (2018). Tools for innovations and “knowledge triangle” financial backup improvements on a regional level. *Econ. promisl.*, 2 (82), pp. 5-23. doi: <http://doi.org/10.15407/econindustry2018.02.005>

Надійшла до редакції 30.04.2018 р.